

**Strategija ohranjanja
volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in
trajnostnega upravljanja z njim**

2009

Kazalo

1	Uvod	4
1.1	Namen Strategije	4
1.2	Biologija volka	4
1.2.1	Sistematika	4
1.2.2	Opis	4
1.2.3	Prehrana	5
1.2.4	Socialna struktura	5
1.2.5	Razmnoževanje	5
1.3	Pregled zgodovinske razširjenosti volka na današnjem ozemlju Slovenije	5
1.3.1	Obdobje od sredine 18. stoletja do II. svetovne vojne	5
1.3.2	Obdobje po II. svetovni vojni	6
1.3.3	Razširjenost danes	7
1.4	Stanje populacije volka v Sloveniji	8
1.4.1	Monitoring volka in ključnih plenskih vrst v Lovišču s posebnim namenom »Jelen«	8
1.4.2	Spremljanje volka v širšem območju	9
2	Predpisi, ki določajo ali vplivajo na varstvo volka v Sloveniji	9
2.1	Slovenski predpisi	9
2.1.1	Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2005–2012	9
2.1.2	Zakon o ohranjanju narave	10
2.1.3	Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah	10
2.1.4	Uredba o ekološko pomembnih območjih	11
2.1.5	Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)	11
2.1.6	Zakon o gozdovih	11
2.1.7	Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam	11
2.1.8	Zakon o divjadi in lovstvu	11
2.1.9	Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in o vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju	11
2.1.10	Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami	12
2.2	Mednarodni dogovori, ki določajo varstvo volka	12
2.2.1	Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov – Bernska konvencija	12
2.2.2	Alpska konvencija – Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 o varstvu narave in urejanju krajine	12
2.2.3	Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami – CITES, Washingtonska konvencija	12
2.2.4	Konvencija o biološki raznovrstnosti, Rio de Janeiro, 1992	13
2.3	Predpisi Evropske unije, ki določajo varstvo volka	13
2.3.1	Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst – Direktiva o habitatih	13
2.3.2	Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi – Uredba Sveta 338/97	14
3	Odnosi med človekom in volkom v Sloveniji	14
4	Analiza ogroženosti in obstoječih ohranitvenih ukrepov	18
4.1	Parametri bistveni za ugotavljanje stanja ohranjenosti volka	18

4.2	Analiza ogroženosti volka	18
4.3	Analiza obstoječih ohranitvenih ukrepov	19
4.3.1	Varstvo habitata	19
4.3.2	Varstvo osebkov in populacije	19
4.3.3	Določitev prostorskega okvira za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v Sloveniji	20
5	Cilji za ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka (<i>Canis lupus</i>) v Sloveniji	21
5.1	Velikost populacije, ki je potrebna za ohranitev vrste	21
5.2	Ohranjenost habitata volka	21
6	Smernice za doseganje ciljev	22
6.1	Zagotavljanje ugodnega stanja volka	22
6.1.1	Spremljanje stanja populacije volka	22
6.1.2	Spremljanje stanja v populaciji plenskih in konkurenčnih vrst	22
6.1.3	Oblikovanje primernega odnosa med človekom in volkom	22
6.1.4	Poseganje v populacijo volka	22
6.2	Ohranjanje habitata volka	23
6.2.1	Gozdarstvo	23
6.2.2	Lovstvo	23
6.2.2.1	Načrtovanje upravljanja z divjadjo	23
6.2.2.2	Izobraževanje upravljalcev lovišč in proučevanje odnosov med plenilci in plenom	23
6.2.3	Kmetijstvo	24
6.2.3.1	Ukrepi kmetijske politike na območju volka	24
6.2.3.2	Sistem izplačevanja odškodnin	24
6.2.4	Povezanost habitatov	24
6.3	Sodelovanje javnosti	24
6.3.1	Izobraževanje	25
6.3.2	Informiranje	25
6.4	Znanstvenoraziskovalno delo	25
6.5	Čezmejno sodelovanje	25
7	Akcijski načrt za trajnostno upravljanje volka	25
8	Zagotovitev finančnih sredstev za izvajanje strategije in akcijskega načrta	26
9	Sprejem in izvajanje strategije in akcijskega načrta	26
10	Viri	26

1 Uvod

1.1 Namen Strategije

Več mednarodnih konvencij (npr. Konvencija o biološki raznovrstnosti, Bernska konvencija) utrjuje zavest in obvezo, da je biotska raznovrstnost ključna tudi za obstoj človeka in njegov razvoj. Volk (*Canis lupus*) kot plenilska vrsta je pri njenem ohranjanju eden izmed pomembnih elementov.

V preteklosti je zavzemal posebno mesto v razmerju med človekom in njegovim naravnim okoljem. Človek je v volku videl predvsem tekmeca (lov, reja drobnice), zato ga je preganjal in v večini evropskih držav popolnoma iztrebil.

Namen *Strategije ohranjanja volka (Canis lupus) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim* je zagotoviti ugodno stanje ohranjenosti v Sloveniji, in tako prispevati k viabilnosti Dinarsko-balkanske populacije. Brez ukrepov, ki bodo zagotavljali in omogočali sobivanje človeka z volkom, pa to ne bo uresničljivo. Strategija zato s svojimi smernicami omogoča izoblikovanje primernega odnosa človek-volk ter ga opredeljuje kot dinamično in trajno nalogo.

Strategija vsebuje za razumevanje odločitev, zapisanih v njej, tudi kratek zgodovinski pregled pojavljanja volka v Evropi in Sloveniji, predstavlja sedanje stanje populacije ter določa cilje in podaja smernice po posameznih področjih, s katerimi bo možno zagotavljati ohranjenost ugodnega stanja volka in trajnostno upravljanje z njim.

Ob upoštevanju mednarodnih obvez Republike Slovenije in sprejetega Nacionalnega programa varstva okolja določa strategija osnove za trajno ohranitev volka v naši državi, pa tudi vključevanje v procese čezmejnega sodelovanja z drugimi državami. Zavedati se namreč moramo, da je obstoj volka v Sloveniji odvisen tudi od zagotavljanja viabilne Dinarsko-balkanske populacije volka.

1.2 Biologija volka

1.2.1 Sistematika

Volka (*Canis lupus* L.) uvrščamo v deblo vretenčarjev (Vertebrata), razred sesalcev (Mammalia), red zveri (Carnivora) in družino psov (Canidae).

1.2.2 Opis

Volk je največji predstavnik družine psov in za rjavim medvedom drugi največji predstavnik velikih zveri v Evropi. Ima podolgovato glavo, trikotna ušesa, ki so pokončna in razmeroma velika. Noge so dolge z velikimi stopali. Na prvih stopalih je pet prstov, na zadnjih štirje z močnimi in kratkimi kremplji. Značilnost volka je hoja po prstih, ne stopa pa na prvi prst (palec) prve noge. Dolgo in vitko telo z močnim vratom in prsmi je dolgo 110 do 140 cm. Rep je dolg, košat in povešen ter krajši od tretjine telesne dolžine. Barva kože je rumeno rjava s

sivim odtenkom s pasom temnejše barve, ki poteka po sredini hrbta, vrhu repa in se konča na njegovi konici. Pozimi je kožuh bolj siv in košat. Spredaj na prednjih nogah je značilna črna črta dolžine 10 in širine 2 cm, po čemer se loči od psa. Samci so težji in večji od samic. Pri nas dosežejo samci povprečno težo okrog 39 kg in samice 34 kg. Močno razvita ima čutila, predvsem sluh in voh, dobro razvit je tudi vid.

1.2.3 Prehrana

Volk je mesojedec. V krdelu največkrat pleni v pogonu, posamično pa na zalaz. Velike parkljarje pleni tako, da jih izčrpa v dolgem pogonu. Na dan preteče povprečno 50 do 60 km. Prehrana je sestavljena iz glavnega plena (srnjad in jelenjad) in dopolnilne hrane (manjše živali, mrhovina in celo rastline, vendar ne same). Če je na voljo dovolj plena, lovi kar mu je lažje dostopno. Dnevno poje okrog 3,8 kg mesa in na leto upleni okrog 17 osebkov jelenjadi in okrog 32 osebkov srnjadi. V primeru, da je volku dostopna drobnica ali druge domače živali, so mu pogosto plen. Naravna starost, ki jo doseže, je od 12 do 15 let.

1.2.4 Socialna struktura

Volk je družabna žival in živi v tropu oz. krdelu, kjer se vzpostavi določena hierarhija. Vodilni na lestvici imajo privilegij pri hranjenju in razmnoževanju. Krdelo vodita vodilna samec, ki so mu podrejeni ostali samci in vodilna samica, ki so ji podrejene ostale samice. Mladiči ostanejo v krdelu do izpolnjenega prvega leta starosti ali do spolne zrelosti (starost 22 mesecev), ki ga nato bodisi zapustijo ali ostanejo v krdelu nižje na hierarhični lestvici. Velikost krдела je primarno odvisna od možnega plena, v manjši meri pa tudi od gostote populacije volka, poseganja v populacijo in letnega časa. V krdelu je med 5 in 8 volkov. Krdelo ima določeno ozemlje, ki ga zaznamuje z vonjem (urin ali iztrebki) in oglašanjem ter ga tudi brani. Velikost ozemlja volčjega tropa je med 100 in 500 km².

1.2.5 Razmnoževanje

Spolno zrelost doseže volk po drugem letu starosti. Parjenje se začne konec decembra in traja do meseca marca. Pari se enkrat letno, dolžina estrusa je nekaj dni. V tropu se parita le vodilna samica in vodilni samec. Brejost traja 62 do 64 dni. Mladiči se kotijo od začetka meseca marca pa do polovice maja, najpogosteje v aprilu. Volkulja koti na skritem in nedostopnem kraju, ki je zaščiten pred slabimi vremenskimi vplivi in pred človekom. V leglu je lahko do 12 mladičev, najpogosteje 4 do 6. Mladiči so ob skotitvi pokriti s kratko in temno dlako ter slepi in gluhi. Po 10 do 14 dneh spregledajo, materino mleko sesajo 35 do 45 dni (lahko tudi do 2 meseca). Po 2 mesecih začnejo zapuščati brlog. Volkulja vodi mladiče toliko časa, da postanejo samostojni.

1.3 Pregled zgodovinske razširjenosti volka na današnjem ozemlju Slovenije

1.3.1 Obdobje od sredine 18. stoletja do II. svetovne vojne

Volkovi so nekoč poseljevali celotno območje današnje Slovenije in so bili prisotni že pred zadnjo ledeno dobo.

Iz ohranjenih podatkov o odstrelu volkov na okoli 280 km² velikem veleposestvu rodbine Auersperg na Kočevskem od sredine 18. stoletja pa do konca I. svetovne vojne je razvidno, da je preganjanje volka potekalo podobno kakor v drugih evropskih deželah. Lovska zakonodaja

iz druge polovice 18. stoletja, ki je veljala v avstrijskih deželah in s tem tudi na Slovenskem, volku, rjavemu medvedu, risu, jelenjadi in divjim prašičem ni bila naklonjena. Zaradi tega sta v večini takratnih avstrijskih dežel do sredine 19. stoletja izginila ris in rjavi medved, medtem ko so volkove opazili le v hujših zimah.

Ker je človek v Sloveniji glavni omejitveni dejavnik volkov, si ti opomorejo, čim preganjanje pojenja. Njihova številčnost se je zaradi tega na Slovenskem v prejšnjem stoletju prvič povečala med I. svetovno vojno. Med vojnoma, v letih 1920 in 1940, se je ponovno začelo aktivno iztrebljanje volka.

Iz pregleda zgodovinske razširjenosti volka lahko nedvomno zaključimo, da je človekov odnos do teh živali določal »družbeni vidik« predvsem s vplivom volka na človekovo dejavnost.

1.3.2 Obdobje po II. svetovni vojni

Drugič se je številčnost volka povečala med II. svetovno vojno. Ta je zajela celoten Balkanski polotok in onemogočila, oziroma prekinila, stalni človekov pritisk na to živalsko vrsto. V Sloveniji se je volk v tem obdobju razširil proti severu in severovzhodu. Na Pohorju, kjer so ga iztrebili že v prvi polovici 19. stoletja, se je znova pojavil leta 1952. V istem obdobju so se volkovi ponovno naselili tudi na Jelovici.

Tudi Zakon o lovu iz leta 1949 je bil za volka izrazito negativno usmerjen in je dovoljeval različne načine iztrebljanja volka – nastavljanje zastrupljenih vab, pasti in odstrel. Ponovno je zaživel Odbor za pokončevanje volkov, v katerem so bili v večini izkušeni poklicni lovci takratne Uprave gojitvenih lovišč iz Kočevske in Notranjske.

Državni sekretar za gospodarstvo LRS je leta 1955 izdal Odredbo o odrejanju pogonov na volkove in divje prašiče, po kateri so se morali lovci, ki so bili člani lovskih družin na območju pojavljanja volkov, obvezno udeleževati odrejenih pogonov. Vse do leta 1976 je Lovska zveza Slovenije za vsakega uplenjenega volka izplačala visoko denarno nagrado.

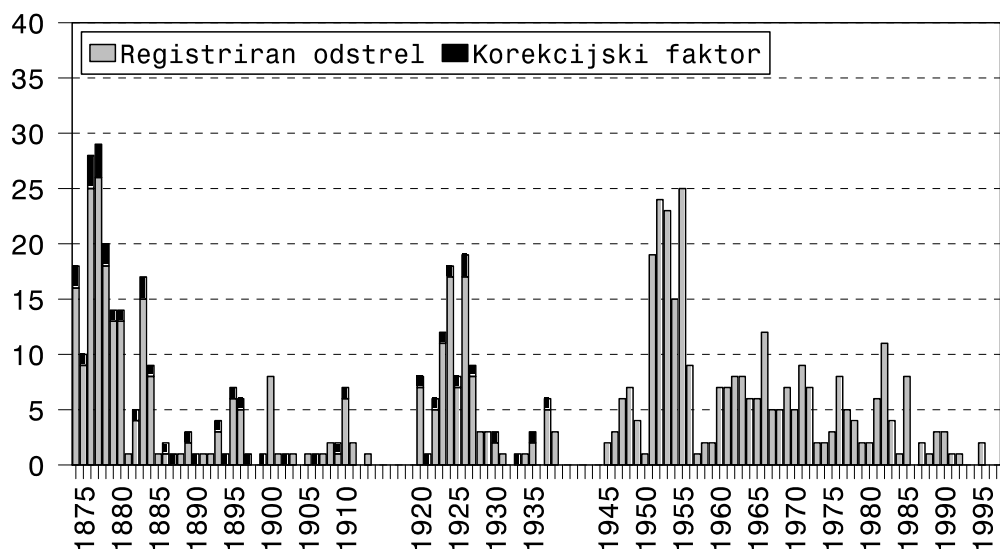
V 90. letih je ponovno narasla številčnost volkov v zahodnem dinarskem gorstvu, Sloveniji in na Hrvaškem. Vzrok za to je bila celoletna prepoved lova volkov v Sloveniji, ki jo je leta 1990 na lastno pobudo sprejela Lovska zveza Slovenije. Omeniti je treba, da so leta 1976 celoletno prepoved odstrela volkov sprejeli v Gojitvenem lovišču Jelen – Snežnik.

Vlada Republike Slovenije je leta 1993 s sprejemom Uredbe o zavarovanju ogroženih živalskih vrst v Sloveniji, ki je bila izdana na podlagi Zakona o naravni in kulturni dediščini, postavila pomemben premik v odnosu do velikih zveri, saj je bilo s tem aktom prvič pravno vzpostavljeno varstvo za velike zveri, tudi za volka, kar je pomenilo, da je bila vrsta zavarovana. S spremembami zakonodaje na področju ohranjanja narave in lovstva (2004) je volk postal vrsta, katero je prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, loviti, ujeti ali vznemirjati in ni bil več uvrščen med divjad. Odvzem osebkov iz narave je možen le v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.

V grafikonu 1 je prikazan odstrel volkov do leta 1997, v grafikonu 2 pa odvzem volkov po vzrokih od leta 1995 naprej.

Grafikon 1: Odstrel volkov na ozemlju današnje Slovenije v obdobju 1874–1997. Kranjska 1874–1913, Dravska banovina 1920–1940, celotna Slovenija 1945–1997. Podatkom o odstrelu za obdobji 1874–1913 in 1920–1938 so dodani korekcijski faktorji za preračunane višine odstrela na celotno območje Slovenije.

(vir: Izhodišča za oblikovanje strategije ohranitvenega upravljanja s populacijo volka (*Canis lupus*) v Sloveniji, M. Adamič, K. Jerina, J. Zafran in A. Marinčič, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, maj 2004)

Grafikon 2: Pregled odvzetih volkov iz narave po vzrokih od leta 1995 do leta 2008. (vir: Zavod za gozdove Slovenije – Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2009-dopolnitev, Ljubljana 2009)

1.3.3 Razširjenost danes

Slovenija je na severozahodnem robu neprekinjenega dinarsko-balkanskega območja razširjenosti volka, ki se razteza od Grčije in Albanije, čez redko naseljena gorata območja Črne gore, Makedonije, Bosne in Hercegovine, Srbije, in Hrvaške na južno polovico naše države. Današnje območje njegove razširjenosti na Slovenskem je precej manjše kot v

obdobju do srede 19. stoletja in je omejeno na strnjene gozdove Kočevske in Notranjske. Pogosto se volk pojavlja tudi na Hrušici, Nanosu, v Trnovskem gozdu, na Vremščici in Slavniku ter Gorjancih.

1.4 Stanje populacije volka v Sloveniji

Širjenje volka je, kakor pri večini vrst velikih sesalcev, povezano z dogajanjem v osrednjih delih populacijskih območij.

Odločilna omejitvena dejavnika primernosti habitatov sta gostota naselij in deloma tudi gostota prometnic. Za volka je v splošnem značilno, da se praviloma izogiba bližine naselij, teh pa v osrednjem snežniško-javorniškem masivu ni. Tako je habitat na območjih, ki so redko poseljena, ugodnejši kakor drugod, kjer so konflikti v bližini naselij s človekom pogostejši.

Volkovi se pojavljajo v Sloveniji predvsem v osrednjem in južnem delu države (Kočevska in Notranjska v povezavi z Gorskim Kotarjem na Hrvaškem), v zadnjih dveh letih pa vse pogosteje prehajajo preko Trnovskega gozda (in se tam tudi zadržujejo) tudi v severozahodni del države, o čemer pričajo podatki iz evidenc lovskih organizacij. Vzrok širjenja volkov iz južnega dela Slovenije je predvsem nasičenost prostora oz. je širjenje odvisno od njihove številčnosti. V južnem delu Slovenije je številčnost volkov stabilna s trendom naraščanja .

Strokovno mnenje Zavoda za gozdove Slovenije za odstrel velikih zveri za leto 2009 navaja, v letu 2008 evidentiranih 5 legel s 23 mladiči, Strokovno mnenje za leto 2008 navaja 5 legel s 24 mladiči v letu 2007, Strokovno mnenje za leto 2007 pa navaja, da je bilo v letu 2006 zabeleženih 6 legel s 24 mladiči.

Opaženi tropi so sestavljeni iz več osebkov, ne le iz posameznih parov. Večje število najdenih ostankov jelenjadi in srnjadi, ki so bile plen volkov ter starostna struktura izločene jelenjadi preteklih let kaže na naraščajočo številčnost volka.

1.4.1 Monitoring volka in ključnih plenskih vrst v Lovišču s posebnim namenom »Jelen«

Leta 1991 se je v snežniško-javorniškem masivu, v Gojitvenem lovišču Jelen – Snežnik s površino okoli 280 km², vzpostavilo spremljanje prisotnosti velikih zveri (volk, rjavi medved, ris) in njihovih možnih plenskih vrst, ki ga izvaja Zavod za gozdove Slovenije. To območje je bilo izbrano zaradi svoje funkcionalne povezave z Gorskim Kotarjem v sosednji Hrvaški.

Sistem monitoringa je prilagojen dolgoročnemu spremljanju prisotnosti velikih zveri in njihovih ključnih plenskih vrst. V spremljavo so vključene zlasti:

- velike zveri, (volk, rjavi medved, ris),
- možne plenske vrste velikih zveri (jelenjad, srnjad, gams, divji prašič).

Glede izbora znakov prisotnosti posamezne vrste sta bili določeni dve ravni inventarizacije. Pri velikih zvereh so poleg neposrednega opazovanja beležili še druge zanesljivo prepoznavne znake prisotnosti, kakršni so: sledi, ostanki plena, iztrebki in oglašanje (ris, volk). Pri drugi skupini so upoštevali le neposredno opazovanje. Vse ugotovljeni znaki prisotnosti so enakovredni oziroma so jih enakovredno upoštevali pri opredeljevanju prostorsko-časovne prisotnosti izbrane vrste.

Iz zbranih podatkov o neposredno opaženih volkovih in zanesljivo razpoznavnih znakih njihove prisotnosti (sledi, iztrebki, ostanki plena, itn.) v obdobju 1991-2002 je razvidno, da pogostnost znakov prisotnosti volkov v Snežniškem območju od leta 1991 naprej narašča in da verjetno narašča tudi številčnost volkov izven Snežniškega območja.

1.4.2. Spremljanje volka v širšem območju

Kot enega od kazalnikov razširjenosti volka na širšem območju Notranjskega lovsko upravljaljskega območja (LUO) je bila analizirana tudi površina območja pojavljanja volkov v dveh obdobjih: od leta 1976 do 1993 in od leta 1994 do 2002. Leto 1993 je bilo izbrano kot časovni mejnik zaradi zavarovanja volka v Sloveniji. Iz ugotovitev spremljanja je razvidno, da se je območje pojavljanja volkov razširilo proti severu. Povečalo se je za okoli 230 km², in sicer na področje Menišije in Bloške planote. Širjenje so na podoben način ugotovili tudi na območju Primorskega LUO.

2 Predpisi, ki določajo ali vplivajo na varstvo volka v Sloveniji

2.1 Slovenski predpisi

2.1.1 Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2005–2012

Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 (ReNPVO) (Uradni list RS, št. 2/06) določa, da je Nacionalni program varstva okolja (v nadaljnjem besedilu: NPVO) osnovni strateški dokument za področje okolja, njegov namen pa je splošno izboljšanje okolja in kakovosti življenja ter varstvo naravnih virov. V ta namen so določeni cilji po posameznih področjih za določena obdobja ter prednostne naloge in ukrepi za doseg te ciljev. NPVO je pripravljen na podlagi Zakona o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – Odl. US, 33/07 – ZPNačrt in 70/08) in je skladen z okoljskim programom Evropske skupnosti; ta obravnava ključne okoljske cilje in prednostne naloge, ki zahtevajo vodenje s strani skupnosti. Tako NPVO izpolnjuje obveznosti prenosa pravnega reda EU v slovenski pravni red, po drugi strani pa operacionalizira cilje in ukrepe iz skupnih dokumentov Evropske skupnosti. Cilji in ukrepi so opredeljeni v štirih področjih, in sicer: podnebne spremembe, narava in biotska raznovrstnost, kakovost življenja ter odpadki in industrijsko onesnaževanje. NPVO vsebuje tudi nacionalni program varstva narave v skladu s predpisi o ohranjanju narave – 94. člen Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – Zdru-1 in 32/08 – odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZON) določa, da Nacionalni program varstva narave (NPVN) zajema ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot, z njim pa se opredeljuje obseg javnega interesa pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in varstvu naravnih vrednot za najmanj deset let. Vsebine NPVN so cilji in usmeritve za:

- ohranitev biotske raznovrstnosti s programom ukrepov varstva rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in ekosistemov;
- varstvo naravnih vrednot s programom ustanavljanja zavarovanih območij in obnovitve naravnih vrednot;
- način izpolnjevanja mednarodnih obveznosti;
- vzgojo in izobraževanje glede ohranjanja narave;

- zaveščanje javnosti o pomenu ohranjanja narave;
- zagotavljanje finančnih virov za izvajanje varstva narave.

V zvezi z velikimi zvermi postavlja NPVO naslednji cilj:

Ohranjanje ugodnega stanja ogroženih vrst velikih zveri in zmanjševanje konfliktov.

Sprejetje podrobnejših ukrepov in njihovo izvedbo za zagotavljanje cilja prinaša izvajanje strategije upravljanja z rjavim medvedom in priprava akcijskega načrta za to vrsto, ter priprava strategij upravljanja z volkom in risom.

2.1.2 Zakon o ohranjanju narave

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – Zdru-1 in 32/08 – odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZON) je temeljni sistemski predpis, ki celovito ureja ohranjanje narave, kamor se uvrščata sistem varstva naravnih vrednot in ukrepi za ohranitev sestavin biotske raznovrstnosti. Slednje pomeni zagotavljanje varstva prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst na genski, vrstni in ekosistemski ravni. Tako ureja splošno varstvo vseh prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, pri čemer primeroma prepoveduje zniževati število rastlin ali živali posameznih populacij, ogrožati njihove habitate ali toliko poslabšati njihove življenjske razmere, da je vrsta ogrožena. Ureja tudi posebno varstvo vrst, ki so ogrožene ali mednarodno varovane na podlagi mednarodnih konvencij in prava Evropske unije, s pravnim institutom zavarovanja. Posebej je urejeno področje varstva ekosistemov, ki vključuje varstvo habitatnih tipov, določanje in varstvo ekološko pomembnih območij ter posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000).

ZON ureja vrsto ukrepov varstva narave, med katerimi so za varstvo volka najpomembnejši zavarovanje, začasno zavarovanje, obnovitev in omejitve ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste.

Z ZON so v slovenski pravni red na zakonskem nivoju prevedene zahteve prava Evropske unije, ki se nanašajo na varstvo narave (zlasti Direktiva o habitatih).

2.1.3 Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah

Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08 in 36/09; v nadaljnjem besedilu: Uredba) je akt o zavarovanju živalskih vrst, ki so v Sloveniji določene za tako ogrožene, da je treba vzpostaviti varstvo za njihovo ohranitev. Ureja tudi varstvo mednarodno varovanih vrst (npr. Bernska konvencija, CITES) in prenaša zahteve Direktive o habitatih, ki se nanašajo na varstvo živalskih vrst. Z uredbo so določene zavarovane vrste, predpisana so obvezna pravila ravnanja, poseben varstveni režim ter ukrepi varstva in smernice za ohranitev habitatov živalskih vrst, z namenom ohranitve ugodnega stanja zavarovanih vrst.

Volk je v Sloveniji zavarovana vrsta, je pa tudi mednarodno varovana vrsta. Vsakršen poseg v naravni razvoj vrste je prepovedan, razen izjem, ki so natančno določene v Uredbi. Volk je naveden na prilogi 1 v poglavju A kot zavarovana vrsta in v prilogi 2 v poglavju A kot vrsta, katere habitat se varuje.

2.1.4 Uredba o ekološko pomembnih območjih

Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04) določa ekološko pomembna območja in varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja habitatnih tipov, prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov na teh območjih. Med drugim določa območja in varstvene usmeritve za velike zveri.

2.1.5 Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)

Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07 in 43/08) prenaša v slovenski pravni red zahteve Direktive o habitatih, ki se nanašajo na varstvo habitatov vrst in habitatnih tipov, določa posebna varstvena območja (območja Nature 2000) in varstvene cilje na njih ter varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske unije, pa tudi druga pravila ravnanja za ohranjanje teh območij. Določa še možna posebna ohranitvena območja in način njihovega varstva.

2.1.6 Zakon o gozdovih

Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 13/98 – odl. US, 56/99-ZON, 67/02, 110/02-ZGO-1, 115/06 in 110/07) ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z njimi kot naravnim bogastvom, zato da se zagotovi trajno in kar najboljše delovanje gozdov kot ekosistema, pa tudi uresničevanje njihovih funkcij. Ureja tudi načrtovanje v gozdovih, ki izhaja iz trajnostnega, sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi. Načrtovanje temelji na ekosistemskem pristopu in vključuje tudi usmeritve za trajnostno upravljanje prosto živečih živali ter za ohranitev in izboljšanje njihovih življenjskih razmer.

2.1.7 Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02) določa živalske vrste, ki so ogrožene in jih glede na stopnjo ogroženosti uvršča v rdeči seznam. Rdeči seznam je seznam ogroženih živalskih vrst, razporejenih po kategorijah in podkategorijah ogroženosti. Volk je v prilogi 3 uvrščen v kategorijo prizadeta vrsta (oznaka E).

2.1.8 Zakon o divjadi in lovstvu

Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 98/04 in 17/08) ureja upravljanje z divjadjo, ki obsega načrtovanje, ohranjanje, trajnostno gospodarjenje in spremljanje stanja divjadi ter načine njihovega izvajanja.

2.1.9 Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in o vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju

Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in o vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (Uradni list RS, št. 74/05) določa primerne načine varovanja premoženja za preprečitev škode, ki bi jo lahko povzročile živali zavarovanih prosto živečih živalskih vrst in vrste ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju za posamezne zavarovane prosto živeče živalske vrste. Primerne načine varovanja premoženja in ukrepe za preprečitev nadaljnje škode na premoženju je treba izvesti brez povzročanja trpljenja in bolečin zavarovanim prosto živečim živalim.

2.1.10 Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami

Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami (Uradni list RS, št. 39/08) določa ravnanje in načine varstva pri trgovini z osebkami živalskih in rastlinskih vrst, ki so zavarovane s predpisi o varstvu zavarovanih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, ter pogoje za dejavnost komercialne gojitve osebkov prosto živečih živalskih vrst.

2.2 Mednarodni dogovori, ki določajo varstvo volka

2.2.1 Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov – Bernska konvencija

Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov – Bernska konvencija (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (MKVERZ) (Uradni list RS-Mednarodne pogodbe, št. 17/99) določa cilje konvencije, ki so ohranitev evropskega prosto živečega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov. Volk je vključen med vrste iz dodatka II, ki zajema zelo ogrožene živalske vrste. Določbe 4. člena konvencije med drugim obvezujejo pogodbenice k ohranitvi življenjskih prostorov zlasti tistih prosto živečih živalskih vrst, ki so uvrščene v dodatek II. Poleg tega se od pogodbenic zahteva posebno varstvo vrst iz omenjenega dodatka, pri čemer so v 6. členu med drugim prepovedane vse oblike namernega lovljenja in zadrževanja ter namernega ubijanja. V 9. členu je določeno, da lahko vsaka pogodbenica uveljavi izjeme k določbam omenjenih členov, vendar pod pogojem, da ni nobene druge zadovoljive rešitve in da ta izjema ne bo ogrozila preživetja obravnavane populacije.

Slovenija je v skladu z 9. členom uveljavila izjemo glede varstva rjavega medveda in volka.

Na osnovi Bernske konvencije je pod okriljem Sveta Evrope pripravljen akcijski načrt za varstvo volka v Evropi (Luigi Boitani: Action Plan for the Conservation of the Wolves (*Canis lupus*) in Europe, Nature and Environment No. 113, Council of Europe Publishing, 2000), ki tudi za Slovenijo predvideva ukrepe za državni akcijski načrt, sprejet na podlagi te strategije.

2.2.2 Alpska konvencija – Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 o varstvu narave in urejanju krajine

Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 o varstvu narave in urejanju krajine (Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu Alp (Alpske konvencije) (MKVA), (Uradni list RS-Mednarodne pogodbe, št. 5/95) vsako pogodbenico zavezuje, da bo sprejela vse potrebne ukrepe za varstvo, urejanje in po potrebi obnovo alpske narave in krajine, pa tudi prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, njihove raznovrstnosti in življenjskega prostora, ob upoštevanju ekološko sprejemljive rabe.

2.2.3 Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami – CITES, Washingtonska konvencija

Volk je v Konvenciji o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami – CITES, Washingtonska konvencija (Zakon o ratifikaciji konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, spremembah konvencije ter dodatkov I, II, III in IV h konvenciji, (Uradni list RS-Mednarodne pogodbe, št. 31/99) naveden v dodatku II. Vanj so vključene vrste, ki jim sicer ne grozi

izumrtje, a bi lahko postale tako ogrožene, če za trgovino z osebki teh vrst ne bi veljali strogi predpisi, s katerimi je onemogočeno njihovo izkoriščanje. Po določitvi konvencije je uvoz osebkov vrst iz dodatka II mogoč le po predhodni predložitvi izvoznega dovoljenja CITES, ki ga izda država izvoznica.

2.2.4 Konvencija o biološki raznovrstnosti, Rio de Janeiro, 1992

Konvencija o biološki raznovrstnosti, Rio de Janeiro, 1992 (Zakon o ratifikaciji konvencije o biološki raznovrstnosti (MKBR), Uradni list RS-Mednarodne pogodbe, št. 7/96) obravnava celovito ohranjanje biotske raznovrstnosti na svetovni ravni in trajnostno rabo naravnih virov. Države obvezuje, da vključijo načela varstva narave na vsa področja, ki kakor koli vplivajo na naravo. Biotsko raznovrstnost konvencija obravnava na treh ravneh: genski, vrstni in ekosistemski. Za doseganje varstvenih ciljev določa razne ukrepe, med drugimi ustanavljanje zavarovanih območij, obnavljanje poškodovanih ali uničenih habitatov vrst, upoštevanje vidikov ohranjanja biotske raznovrstnosti pri sprejemanju državnih odločitev, preverjanje škodljivih vplivov posegov na biotsko raznovrstnost, vzpostavljanje spodbujevalnih ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti, omogočanje raziskovalne dejavnosti, ozaveščanje javnosti o pomenu ohranjanja biotske raznovrstnosti in drugo. Posamezne vrste v konvenciji niso obravnavane.

2.3 Predpisi Evropske unije, ki določajo varstvo volka

2.3.1 Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst – Direktiva o habitatih

Volk je uvrščen v priloge II, IV Direktive Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7; v nadaljnjem besedilu: Direktiva o habitatih), zadnjič spremenjeno z Direktivo Sveta 2006/105/ES z dne 20. novembra 2006 o prilagoditvi direktiv 73/239/EGS, 74/557/EGS in 2002/83/EGS na področju okolja zaradi pristopa Bolgarije in Romunije (UL L št. 363 z dne 20.12.2006, str. 368) ter označen kot prednostna vrsta. Za vrste iz priloge II Direktive o habitatih mora vsaka država, ki je članica EU, določiti posebna varstvena območja za ohranitev ali obnovitev habitatov teh vrst na njihovem naravnem območju razširjenosti. Omrežje takih območij je evropsko ekološko omrežje imenovano Natura 2000.

V prilogi IV Direktive o habitatih so navedene vrste, za katere morajo države članice vzpostaviti sistem strogega varstva na njihovem naravnem območju razširjenosti in prepovedati njihovo namerno ubijanje in vznemirjanje ali uničevanje za te vrste pomembnih habitatnih struktur itd. (12. člen). Direktiva o habitatih dovoljuje izjeme strogega varstva, če ni druge zadovoljive možnosti in če izjema ne škoduje vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacij vrste na njihovem naravnem območju razširjenosti. Izjeme so mogoče, če gre za ohranjanje prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst ter ohranjanje naravnih habitatov, preprečevanje resne škode, zdravje in varstvo ljudi ali prevlado javne koristi, raziskovanje, izobraževanje, doseljevanje in ponovno naseljevanje teh vrst.

Države članice morajo glede izjemnega odmika od varstvenih režimov vsaki dve leti predložiti Komisiji poročilo o razlogih za izjemo, vključno z opisom okoliščin in znanstvenimi podatki, ki so bili pri tem upoštevani, o sredstvih, pripravah in metodah za ulov ali ubijanje, o pristojnem organu, ki določa in preverja pogoje, o izvajalcu izjemnega posega, o uporabljenih nadzornih ukrepih in dobljenih rezultatih.

O stanju ohranjenosti vrst iz Prilog Direktive o habitatih so države članice dolžne vsakih 6 let poročati Evropski komisiji in za zadnje šestletno obdobje za poročanje (2001-2006) je Republika Slovenija poročilo pripravila in poslala v letu 2007 (http://www.zrsvn.si/dokumenti/65/2/2008/hd_porocanje_1216.xls). V njem so za volka ocenjeni posamezni parametri ter podana skupna ocena »ugodno«.

2.3.2 Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi – Uredba Sveta 338/97

Volk je uvrščen v prilogo A Uredbe Sveta 338/97 (razen populacije v Španiji severno od Doura in v Grčiji severno od 39. vzporednika). Osebkje vrst iz Priloge A je prepovedano kupovati, ponujati v odkup, jih pridobivati v komercialne namene, javno prikazovati v komercialne namene, uporabljati za komercialno korist ter jih prodajati, posedovati za prodajo, ponujati za prodajo ali prevažati za prodajo.

V skladu z zahtevami druge zakonodaje Skupnosti o ohranjanju prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst lahko upravni organ države članice, kjer so osebkje, odobri izjeme za te prepovedi, tako da za vsak primer posebej izda potrdilo v ta namen.

Za uvoz vrst uvrščenih na prilogo A je potrebno predhodno pridobiti izvozno dovoljenje države izvoznice in uvozno dovoljenje namembne države članice EU, za izvoz oziroma ponovni izvoz osebkov pa je potrebno pridobiti izvozno dovoljenje oziroma potrdilo o ponovnem izvozu. Dokumenti so potrebni tudi za selitev živih osebkov v območju Evropske skupnosti.

3 Odnosi med človekom in volkom v Sloveniji

Največji vpliv na populacijo volka in njeno številčnost ima človek, saj je dejansko najmočnejši omejitveni dejavnik njene številčnosti in razširjenosti.

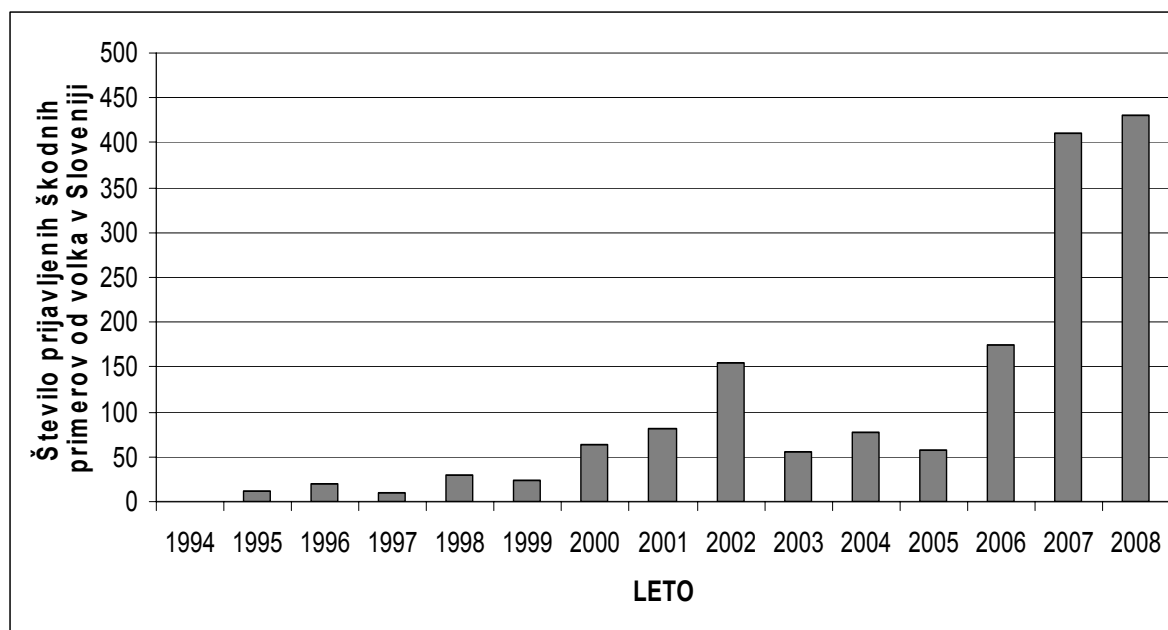
Ker volk v primerjavi z rjavim medvedom človeku (razen izjemoma) ni fizično nevaren, lahko vzroke za nastanek konfliktov med volkom in človekom strnemo v osnovne ugotovitve, ki so ključne za vzpostavitev varstvene strategije:

- človek dojema volka kot tekmeca pri lovu jelenjadi in srnjadi,
- volk je na območju svoje stalne in občasne prisotnosti lahko v posameznih primerih omejitveni dejavnik reje domačih živali, predvsem drobnice,
- zgodovinsko določen strah pred volkom.

Po zavarovanju volka v Sloveniji je njegovo število začelo naraščati, očitna pa je tudi postopna ponovna naselitev v preteklosti zasedenih območij, kar kaže tudi širjenje območja na katerem se pojavljajo škodni primeri.

Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju je določil primerne načine in ukrepe varovanja, s katerimi rejci drobnice kot dobri gospodarji lahko vplivajo na manjšo možnost nastanka škod zaradi velikih zveri. Stopnja zaščite se zato v zadnjem času izboljšuje.

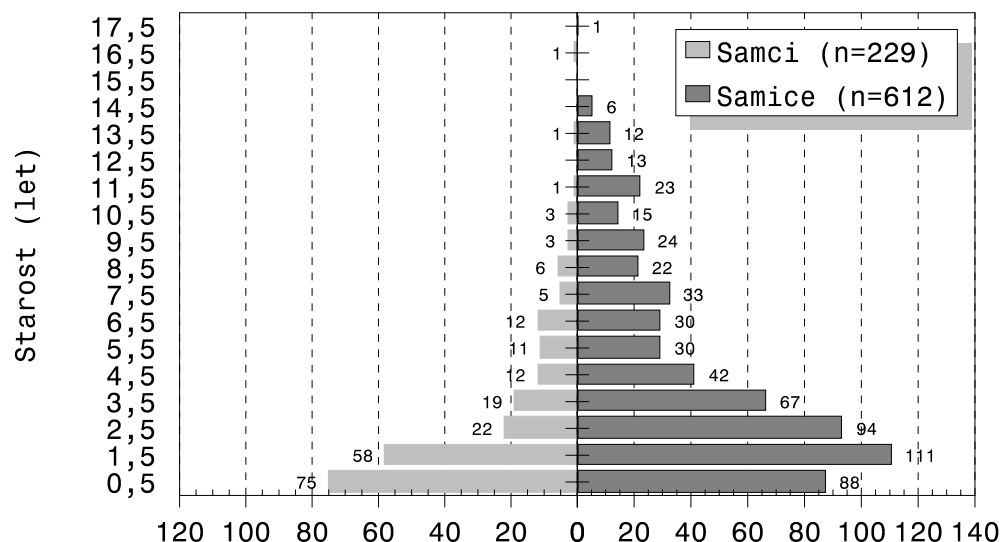
Grafikon 3: Število prijavljenih škodnih primerov zaradi volka v Sloveniji v obdobju 1994–2008. (vir: Zavod za gozdove Slovenije – Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2009-dopolnitev, Ljubljana 2009)

Poleg napadov na drobnico pogojuje odnos človeka do volka tudi njegov vpliv na populacijo plenskih vrst. Dejstvo je, da večanje številčnosti volka povzroča zmanjšanje številčnosti osebkov plenskih vrst, ki so predvsem divjad in s tem posledično zniževanje načrtovanega odstrela.

Pri tem sta zanimivi starostna in spolna sestava jelenjadi v volčjem plenu na območju notranjskega lovskogojitvenega območja (grafikon 4). Nanaša se na število najdenih ostankov jelenjadi od leta 1976 do 2002, torej v celotnem obdobju sistematičnega upravljanja jelenjadi v notranjskem LUO. Pri najdenih ostankih so ugotavljali spol živali ter po razvoju in obrabi zobovja ocenili njeno starost. Iz prikaza je značilen visok delež samic (72,8 %). Posebno visok je delež košut s celo 49,7-odstotnim deležem v volčjem plenu.

Grafikon 4: Spolna in starostna sestava od volkov uplenjene (najdene) jelenjadi v notranjskem LGO (skupaj 841) v obdobju 1976–2002.(vir: Izhodišča za oblikovanje strategije ohranitvenega upravljanja s populacijo volka (*Canis lupus*) v Sloveniji, M. Adamič, K. Jerina, J. Zafran in A. Marinčič, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, maj 2004)

Ne glede na število volkov človek upleni več jelenjadi. Človek z odstrelom oblikuje starostno in spolno sestavo populacije jelenjadi, volkovi pa iz nje jemljejo predvsem tisto, česar je v preoblikovani populaciji največ in najlažje uloviti.

*Preglednica 1: Primerjava spolne in starostne sestave jelenjadi, izločene z odstrelom (n = 16 160) in v registriranem plenu volkov (n = 748) v notranjskem LUO v obdobju 1976–2000 (vir: Izhodišča za oblikovanje strategije ohranitvenega upravljanja s populacijo volka (*Canis lupus*) v Sloveniji, M. Adamič, K. Jerina, J. Zafran in A. Marinčič, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, maj 2004)*

Sestava	Teleta + enolet. (m., ž.)	Jeleni ≥ 3. življ. leto	Košute ≥ 3. življ. leto
Odstrel (lovci)	57,5	20	22,5
Volk	38,7	11,6	49,7

Iz preglednice 1 so razvidne razlike v sestavi odstreljene in od volkov uplenjene jelenjadi. Mladiči in enoletna jelenjad, torej živali iz predreproduktivnega dela populacije, imajo med odstreljeno jelenjadjo glavni delež. Razmeroma nizek delež rodniških košut med odstreljeno jelenjadjo je posledica lovsko upravljalvskega načrtovanja ter je pri dolgoletnem visokem odstrelu na območju pričakovan in opravičljiv.

Število uplenjene jelenjadi je bolj kakor od njene gostote odvisno od gostote volkov (Vir: Pregled gojitve in odstrela jelenjadi v notranjskem LUO – katalogi). V prvem obdobju, od 1975 do 1990, so v notranjskem LUO registrirali povprečno 20, v obdobju 1991–2002 pa povprečno 42 ostankov od volkov ubite jelenjadi na leto. V prvem obdobju je bila velikost populacije jelenjadi domnevno večja kakor v drugem obdobju in je bila izpostavljena intenzivnemu odstrelu, številčnost, oziroma pogostnost pojavljanja volkov, pa manjša kakor v drugem obdobju.

Za območja, na katerih je prisoten volk, je značilno zaraščanje kmetijskih površin in povečevanje gozdnatosti. Zaradi naravnih danosti je prevladujoča kmetijska dejavnost živinoreja, predvsem pašna reja drobnice.

Volk je lahko omejitveni dejavnik za živinorejo, predvsem reja drobnice. Možnost konflikta med dejavnostjo pašne reje živine in volkom je velika, saj ugotavljamo, da škoda zaradi volkov v zadnjih letih, odkar sistematično spremljamo škode, narašča.

Možnih vzrokov za naraščanje števila prijavljenih škodnih primerov je več, zlasti:

- neustrezno varovanje rejnih živali, predvsem drobnice,
- obveščenost rejcev o odškodninskem sistemu,
- upad populacije naravnega plena,
- naraščanje številčnosti volka.

Na povečevanje škode lahko vpliva tudi povečan stalež drobnice na območju prisotnosti volka. Ustrezno varovanje drobnice pomembno vpliva na obseg plenilskih napadov, vendar je popolna zaščita drobnice pred napadi volka pravzaprav nemogoča. Načini varovanja premoženja, predpisani v Pravilniku o primernih načinih varovanja premoženja in o vrstah ukrepov za preprečitev škode na premoženju, ne zagotavljajo preprečevanja škode, lahko jo samo omilijo.

Z vidika povzročanja škode v kmetijstvu je treba poudariti dve glavni obliki obnašanja volka pri napadu na rejne živali:

- specializacija posameznih volkov ali volčjih tropov na plenjenje rejnih živali je praviloma mogoča le na območjih z majhnim številom pašnikov in rejnih živali znotraj obsežnih območij primernih za volka,
- kjer je paša razpršena znotraj življenjskega prostora velikih zveri, večina volkov občasno napada rejne živali, ki se pasejo na tem območju.

V prvem primeru je plenilske napade mogoče omejevati z odstranjevanjem (odstrelom, odlovom) posameznih osebkov ali skupin volkov. V drugem primeru bi morali odstraniti večino volkov, kar pa s stališča zagotavljanja ohranjanja njihove populacije ni dopustno. V drugem primeru, ki odseva slovenske razmere, je ne glede na odstrel lahko uspešno edino kombinirano varovanje rejnih živali na pašnikih. Iz izkušenj po svetu je to za zdaj res edino učinkovita rešitev pred napadi volkov na drobnico.

4 Analiza ogroženosti in obstoječih ohranitvenih ukrepov

4.1 Parametri bistveni za ugotavljanje stanja ohranjenosti volka

Za sprejem strategije so ključni parametri, na osnovi katerih ugotavljamo stanje ohranjenosti vrste:

- naravno območje razširjenosti vrste - ugodno je, če se ne manjša in se v predvidljivi prihodnosti verjetno ne bo zmanjšalo;
- populacijska dinamika – ugodno je, če podatki kažejo, da se vrsta sama dolgoročno ohranja kot vitalna sestavina ekosistema;
- habitat vrste - ugodno je, če so za dolgoročno ohranitev populacij habitati dovolj veliki in bodo verjetno dovolj veliki tudi v prihodnje.

4.2 Analiza ogroženosti volka

Izjemna vitalnost, inteligenca in visoka reprodukcijska zmogljivost so tiste značilnosti, ki so volku omogočile, da je preživel večstoletno preganjanje in da se v 21. stoletju ponovno širi na območje svoje zgodovinske razširjenosti v Sloveniji in drugod po Evropi. Pri ocenjevanju današnje stopnje primernosti historičnih habitatov so si evropski raziskovalci edini, da volkovi lahko živijo povsod, kjer najdejo dovolj hrane in jih človek ne preganja.

Za ohranitev volka v Sloveniji so danes ugodnejše razmere kakor pred 100 leti, in sicer iz naslednjih razlogov:

- volk je zavarovana vrsta;
- narasel je prostorski delež gozda, s čimer so se izboljšale prehranske in varovalne razmere za volkove;
- povečala se je številčnost parkljaste divjadi in tako biomasa možnega volčjega plena,
- spremenil se je vzorec poselitve – vse več ljudi živi v naseljih in mestih;
- povečala se je raven ozaveščenosti splošne javnosti glede poznavanja naravovarstvene zakonodaje in predpisov;
- spremenile so se vrednote in človekova vrednostna merila, saj narašča zavest o pomenu ohranjanja naravnega okolja.

Iz analize stanja populacij volka v Evropi in Sloveniji nedvomno izhaja, da je kot živalska vrsta še zmeraj ogrožen. Ne glede na kakovost razpoložljivih podatkov o njegovi številčnosti menimo, da na Slovenskem ne dosega velikosti, ki bi zagotavljala viabilnost populacije. Populacija je potencialno dolgoročno viabilna skupaj z ostalimi deli populacije v dinarski verigi.

Habitati, ki so primerni za volka, kažejo, da je območje, ki bi ga volk lahko poselil, bistveno večje od sedanje razširjenosti. Faktorji, ki omejujejo širjenje volka na to območje, pa so socio-ekonomski in družbeni, saj človek volka dojema kot tekmeca pri lovu jelenjadi in srnjadi in lahko povzroča škodo pri reji domačih živali. Potrebno je omeniti potencialno ogrožanje volka kot vrste zaradi hibridizacije s psi, kar je potrjeno v večini evropskih držav.

4.3 Analiza obstoječih ohranitvenih ukrepov

Volk je v Sloveniji zavarovana vrsta. Zanj so predpisani varstveni režimi za varovanje osebkov in populacije ter ukrepi in smernice za ohranitev ugodnega stanja njegovih habitatov.

4.3.1 Varstvo habitata

Habitat volka varujemo v Sloveniji z mrežo ekološko pomembnih območij in o območji omrežja Natura 2000. Na območjih Natura 2000 so za vzdrževanje ali vzpostavitev habitatov vrste v ugodnem stanju med drugim predpisana naslednja pravila ravnanja:

- ohranjanje ali izboljševanje kakovosti habitata živalskih vrst, zlasti tistih delov habitata, ki so bistveni za najpomembnejše življenjske faze, kot so zlasti mesta za razmnoževanje in prehranjevanje živali;
- ohranjanje povezanosti habitatov populacij živalskih vrst in omogočanje ponovne povezanosti, če je le-ta prekinjena;
- čas izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj se življenjskim ciklom živali prilagodi tako, da poseganje oziroma opravljanje dejavnosti ne ali v čim manjši možni meri sovпада z obdobji, ko potrebujejo mir oziroma se ne morejo umakniti, zlasti v času razmnoževalnih aktivnosti, vzrejanja mladičev ter prezimovanja;
- izvajanje presoj sprejemljivosti planov, programov, načrtov, prostorskih ali drugih aktov oziroma presoj sprejemljivosti posegov v naravo na volka.

Varstveni ukrep, ki je prav tako bistven za volka je, da se na območjih Nature 2000 vzdržuje dovolj plenskih vrst, ki so divjad in so prehranska osnova volka.

Na ekološko pomembnih območjih, ki niso določena tudi kot Natura 2000, pa so določena še naslednja pravila ravnanja in varstvene usmeritve:

- vsi posegi in dejavnosti so možni, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatov živalskih vrst, njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila le-ta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena;
- Pri izvajanju posegov in dejavnosti se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na živali in njihove habitate čim manjši.

Za zavarovano vrsto, katere habitat se varuje, so glede načrtovanja posegov in dejavnosti v habitatih volka predpisane še naslednje usmeritve:

- posegi in dejavnosti v habitatih volka se načrtujejo tako, da se v največji možni meri ohranja ali večja naravna razširjenost habitatov volka in območij, ki jih posamezen habitat vrste znotraj te razširjenosti pokriva;
- posegi in dejavnosti v habitatih volka se načrtujejo tako, da se v največji možni meri ohranja specifične strukture habitata volka in naravne procese ali ustrezno rabo v skladu z varstvenimi cilji.

4.3.2 Varstvo osebkov in populacije

S predpisom je določeno, da je volka prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, loviti, ujeti ali vznemirjati. Splošna izjema dovoljuje ravnanja, ki lahko povzročijo zavestno poškodovanje, zastrupitev, usmrtitev, odvzem iz narave, lov, ujetje ali vznemirjanje, vendar le če ni alternativnih tehničnih možnosti s podobnimi učinki, ki bi preprečile zgoraj navedene posledice, vendar le do takšne mere, da je omogočeno dolgoročno preživetje domorodne živalske vrste. Ta ravnanja so dela v skladu s dobro kmetijsko prakso,

dela varstva in sečnje gozdov ter gradnje in vzdrževanja gozdnih prometnic, gradnja objektov in dela varstva kulturne dediščine.

Dodatno je možno z dovoljenjem ministrstva, pristojnega za ohranjanje narave, poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, ujeti ali vznemirjati volka, če ni druge možnosti in ravnanja ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populacije, zaradi:

- zagotavljanja koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov;
- preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju;
- zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje;
- doseljevanja ali ponovnega naseljevanja živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja;
- selektivnega in omejenega ujetja, opremljanja z oznakami ali posega, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzema živali za namene raziskovanja;
- selektivnega in omejenega odvzema živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Podlaga za dovoljenja ministrstva je strokovno mnenje, ki mora med drugim podati oceno o vplivu takega posega na populacijo volka in na ostale vrste, opredeliti pa se mora tudi do drugih možnosti, s katerimi bi lahko preprečili tak poseg v populacijo.

Selektivni in omejen odvzem živali iz narave lahko določi tudi minister s predpisom.

Glede na porast škodnih primerov v zadnjih dveh letih, ki dolgoročno vodijo v še večje pritiske na populacijo volka (povečan zakoniti in posledično morda tudi nezakoniti odstrel), obstoječi ukrepi ne zadostujejo. Zato bo treba v akcijskem načrtu za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka določiti dodatne ukrepe in zagotoviti finančna sredstva za njihovo izvajanje.

4.3.3 Določitev prostorskega okvira za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v Sloveniji

Ohranjanje in trajnostno upravljanje populacij velikih zveri, še posebno to velja za volkove, je mogoče uspešno uveljavljati le sočasno na velikih območjih. Ker volkovi niso tipični habitatni specialisti, niso nujno vezani samo na gozdno območje. Dobro se prilagajajo na življenje na območjih, na katerih je dovolj plenskih vrst in jih ljudje ne preganjajo. Določanje stalnih prostorskih okvirov za ohranjanje volkov je za vrsto, pri kateri je razkropitev sestavni del načina življenja, zapleteno, zato je poleg načrtovanja migracijskih koridorjev zelo pomembno tudi zagotavljanje preživetja zadostnega števila volkov. Kjer volkov ne preganjajo, si poiščejo primerne povezave in prehode, pogosto tudi v človekovi bližini. Manjša jedra, ki nastanejo z razkropitvijo, lahko preživijo, če je dovolj plena, če je človek strpen do njih in če so ohranjeni stiki med populacijami.

Pri določanju prostorskih okvirov za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v Sloveniji se je treba zavedati, da je le celotno dinarsko-balkansko populacijsko območje razširjenosti volka, ki se razteza od Grčije in Albanije čez Črno goro, Makedonijo, Bosno in Hercegovino, Srbijo in Hrvaško na južno polovico Slovenije, dovolj veliko in primerno za ohranjanje viabilne populacije volkov v jugovzhodni Evropi.

S predpisoma o ekološko pomembnih območjih in o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) so v Sloveniji natančno opredeljeni prostorski okviri, v katerih bomo ohranjali in trajnostno upravljali habitate volka, medtem ko moramo ohranjati ugodno stanje populacije na celotnem območju razširjenosti. Varstvene režime za volka v Sloveniji ureja Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah, ki določa tudi pogoje za posege v populacijo. Z akcijskim načrtom, ki bo narejen na podlagi te strategije, pa bo treba določiti tudi ukrepe, s katerimi bo omogočen stik s preostalo dinarsko-balkansko populacijo.

5 Cilji za ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji

Osnovni cilj Strategije za ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji je, dolgoročno zagotoviti ugodno stanje populacije, ki bo stabilna in usklajena z okoljem ter rabo prostora. Ciljna velikost populacije in stopnja ohranjenosti habitata, ki sta potrebni za ohranitev volka, sta podrobneje utemeljeni v nadaljevanju.

5.1 Velikost populacije, ki je potrebna za ohranitev vrste

V poročilu o izvajanju ukrepov po Direktivi o habitatih ugotavljamo, da je stanje ohranjenosti volka v Sloveniji ugodno. Del populacije volka v Sloveniji je premajhen, da bi bil lahko dolgoročno viabilen, zato je bistveno zagotavljanje stikov osebkov s preostalimi deli dinarsko-balkanske populacije, saj je njen sestavni del.

Če želimo del populacije, ki živi pri nas, obdržati v ugodnem stanju, je prav tako treba sistematično prepoznavati vse druge ključne škodljive dejavnike in jih odstranjevati oz. omiliti. Zelo pomembno je tudi vzpodbujevanje pozitivnega odnosa javnosti do volka. V tem trenutku je težko opredeliti velikost populacije v Sloveniji, saj je za ugotavljanje njene viabilnosti potrebno tesno sodelovanje s Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, pa tudi vzpostavitev usklajenega spremljanja stanja in enotnih evidenc.

5.2 Ohranjenost habitata volka

Ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka ni mogoče brez primernih življenjskih danosti. Pomembno je ohranjanje sklenjenih gozdnatih območij. S sedanjo stopnjo ohranjenosti, naravno zgradbo in biološko raznovrstnostjo slovenskih gozdov ter zadostno prisotnostjo plenskih vrst zagotavljamo možnosti za ohranjanje in trajnostno gospodarjenje z volkom.

Gozdne prometnice omogočajo nemoten dostop z vozili globoko v gozd. Zato je s prometnim režimom treba zagotoviti tako obremenitev gozdnih prometnic, ki ne bo negativno vplivala na populacijo volka.

Vsekakor je treba v življenjskem prostoru volka uskladiti tudi preostale dejavnosti (turizem, gobarjenje, vožnja s terenskimi vozili idr.), ki lahko prav tako vplivajo na habitat volka.

Preprečevanje drobljenja habitata, zlasti na obmejnem območju s Hrvaško, je eden ključnih elementov za ohranjanje ugodnega stanja volka v Sloveniji. Kjer je prostor fragmentiran so posebej pomembni koridorji, ki omogočajo dnevni, sezonski in disperzijski stik.

6 Smernice za doseganje ciljev

6.1 Zagotavljanje ugodnega stanja volka

6.1.1 Spremljanje stanja populacije volka

Vzpostaviti je treba stalne, sistematične sisteme spremljanja stanja populacije volka, ki temeljijo na znanstvenih metodah spremljanja njenega stanja in dinamike, in sicer na celotnem območju prisotnosti vrste.

6.1.2 Spremljanje stanja v populaciji plenskih in konkurenčnih vrst

Za ugotavljanje trendov in dinamike populacije volka ter njegove gostote glede na nosilno zmogljivost okolja je treba spremljati tudi stanje možnih plenskih vrst (jelenjad, srnjad, gams, divji prašič) ter vpliv človeka in konkurenčnih vrst (rjavega medveda in risa) na volka.

Stanje v populaciji plenskih in konkurenčnih vrst ugotavlja Zavod za gozdove Slovenije z evidencami stanja v načrtih upravljanja z divjadjo. Upravljanje (še zlasti odvzem) tistih vrst, ki so plenska osnova volku, je treba prilagajati tudi stanju populacij velikih zveri, tako da jim zagotavljamo zadostno naravno prehrano.

6.1.3 Oblikovanje primernega odnosa med človekom in volkom

Človekove dejavnosti v prostoru odločilno vplivajo na številčnost volka. To je zlasti pomembno na območjih, ki jih volkovi ponovno naseljujejo. Z izobraževanjem in informiranjem in vključevanjem lokalnega prebivalstva lahko vzpostavimo primernejši odnos, ki bo zagotavljal sobivanje z volkom.

6.1.4 Poseganje v populacijo volka

Poseganje v populacijo volka v skladu s predpisi, bo v Sloveniji ob njenem sedanjem trendu naraščanja potrebno, vendar ne sme ogroziti ugodnega stanja v populaciji. Temeljiti mora na ugotovitvah objektivnega spremljanja stanja populacije.

Določanje višine letnega selektivnega in omejenega odvzema z odstrelom brez enotnih meril za ugotavljanje stanja in dinamike populacije volka lahko ogrozi vitalnost le-te in ugodno stanje v njej. Odločitve o vključevanju selektivnega in omejenega odvzema z odstrelom v sistem trajnostnega upravljanja populacije volka morajo temeljiti na poznavanju konkretne razširjenosti vrste pri nas in dolgoročnih ciljih njenega upravljanja. Za poseganje vanjo ne moremo predvideti nekega ustaljenega sistema, saj o njeni dinamiki lahko dovolj zanesljivo sodimo le iz ugotovitev spremljanja stanja. Za odločitve, ali je treba posegati v populacijo volka in kako, je treba predhodno pridobiti strokovno mnenje, ki ga pripravijo za to usposobljene institucije v skladu s predpisi o ohranjanju narave. Za sprejemanje odločitve je ključno, da se ugodno stanje vrste pri tem ne sme ogroziti.

6.2 Ohranjanje habitata volka

6.2.1 Gozdarstvo

Glede na dobro ohranjenost in biološko raznovrstnost slovenskih gozdov je pomembno, da z gozdnogospodarskim načrtovanjem še naprej zagotavljamo ohranitev habitatov, ki so primerni za volka.

Pri umeščanju večjih transportnih infrastrukturnih objektov je treba upoštevati tudi habitatne potrebe volka.

Treba je ugotoviti, kje so glavni koridorji, ki omogočajo volku nemoteno prehajanje z enega območja na drugega in tako zagotoviti stalni stik z drugimi deli volčje populacije. S primernim gozdno gospodarskim načrtovanjem je treba ohranjati habitate v teh koridorjih ter poskrbeti za prehajanje volkov in stike med deli te populacije na različnih območjih.

6.2.2 Lovstvo

6.2.2.1 Načrtovanje upravljanja z divjadjo

Pri načrtovanju upravljanja z divjadjo moramo upoštevati vpliv velikih zveri in človeka na populacijo plenskih vrst, ki so tudi divjad. Nosilci načrtovanja morajo biti usposobljeni za ravnanje s populacijami alternativnega plena in s habitati ključne prehranjevalne vrste, kar je v Sloveniji nedvomno jelenjad. Na območjih, na katerih so prisotni volk, rjavi medved in ris, je treba pazljivo spremljati stanje populacij divjadi, ki so možni plen volka. Dokazano izločeni osebki iz plenskih vrst se morajo vključiti v celoten načrtovani odvzem v skladu z načrti upravljanja z divjadjo.

V načrtih za lovsko upravljavska območja se vplivi velikih zveri in človeka na populacijo plenskih vrst upoštevajo. S tem je poskrbljeno za ustrezno gospodarjenje s plenskimi vrstami.

6.2.2.2 Izobraževanje upravljavcev lovišč in proučevanje odnosov med plenilci in plenom

Upravljalci lovišč, ki izvajajo lovske upravljavske načrte, se vedno bolj zavedajo pomembnosti prisotnosti velikih zveri in njihovega vpliva na populacije jelenjadi in srnjadi. Če bodo sprejeli volka kot naravno danost in element trajnostnega izkoriščanja populacij parkljaste divjadi, bosta ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka nedvomno učinkovitejša in uspešna.

Zato je treba v izobraževalnih programih ohraniti in po potrebi dodati vsebine, s katerimi bi upravljavci lovišč pridobili znanje v zvezi z odnosom med plenilcem in plenom. To znanje je potrebno, saj lahko človek s poseganjem v populacije plena in plenilca bistveno vpliva na vitalnost in število divjadi kot velikih zveri.

Proučevanje odnosov med divjadjo in volkom ter poseganje človeka v ta odnos je nujno potrebno za doseganje trajnostnega gospodarjenja z divjadjo in zagotavljanje ugodnega stanja volka.

6.2.3 Kmetijstvo

6.2.3.1 Ukrepi kmetijske politike na območju volka

Na območju življenjskega prostora volka kmetijska politika upošteva in se prilagaja uvajanju določenih ukrepov, ki so potrebni, da se zmanjša možnost konflikta med rejci in volkom.

Najučinkovitejši ukrep je spodbujanje primernih načinov varovanja rejnih živali na pašnikih. Poleg električnih ograj in mrež je mogoče črede varovati tudi s pastirji v povezavi z ovčarskim psom in s pastirskimi psi, vključno z nočnim zapiranjem črede. Izkazalo se je, da je kombinirana zaščita lahko učinkovitejša in zmanjšuje možnost večje škode zaradi volka. Vsekakor je treba preučiti vse primere dobrih praks, ki pripomorejo k učinkovitejšemu varovanju rejnih živali pred volkom in pripraviti temu ustrezne projekte. Eden izmed ukrepov je tudi dosledno ravnanje s klavniškimi odpadki, ki nastajajo pri zakolu rejnih živali.

Rejci imajo na območju prisotnosti volka zaradi posebnih ukrepov, ki jih izvajajo in so namenjeni zmanjševanju konflikta z njim, višje stroške pridelave. Zato je pozornost namenjena tudi možnostim uveljavljanja subvencij iz sredstev skupne kmetijske politike EU, zlasti v okviru programa razvoja podeželja, ki so namenjene kmetijskim gospodarstvom na območju bivanja velikih zveri. Subvencije so dodaten vir za izvajanje učinkovitejšega varovanja rejnih živali in pripomorejo k strpnosti rejcev do prisotnosti volka na njihovem območju.

6.2.3.2 Sistem izplačevanja odškodnin

Učinkovit sistem izplačevanja odškodnin je eden izmed zelo pomembnih dejavnikov pri ohranjanju in trajnostnem upravljanju volka in zmanjševanju konflikta z rejci. Zavedati se namreč moramo, da škode kljub vsem varovalnim ukrepom ni mogoče preprečiti. V Sloveniji se je že izoblikoval sistem izplačevanja odškodnin zaradi škode, ki jo povzročajo zavarovane živalske vrste ter se uporablja tudi za plačilo škode, ki jo povzroči volk. Glede na problematiko ponavljajočih se škod je treba preveriti ustreznost ukrepov za nadaljnje preprečevanje škode.

6.2.4. Povezanost habitatov

Ohranjanje povezanosti habitatov je eden ključnih elementov za ohranjanje ugodnega stanja populacije volka v Sloveniji. Potrebno je opredeliti pomembne koridorje, ki povezujejo razdrobljene dele habitata in omogočajo dnevni, sezonski ter disperzijski stik. Te koridorje je treba ohranjati, kjer pa so prekinjeni, bi bilo potrebno izvesti ukrepe za povečanje prehodnosti med habitatami

6.3 Sodelovanje javnosti

Ohranjanje in trajnostno upravljanje volka je najuspešnejše, kadar je vanj vključena javnost, predvsem lokalna skupnost in deležniki (živinorejci, lovci, naravovarstveniki, idr.), zainteresirani za upravljanje z volkom na njegovem življenjskem območju. Sprejemanje njegove prisotnosti pri lokalnem prebivalstvu je mogoče le, če so ljudje podrobno seznanjeni s ciljem in ukrepi za trajnostno upravljanje volka in če pri tem načrtovanju lahko dejavno sodelujejo. Hkrati je treba izdelati program komuniciranja z javnostjo, lokalno skupnostjo in posameznimi prebivalci.

6.3.1 Izobraževanje

Za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka je na voljo kar nekaj znanstvenih podatkov in ustreznih tehnik. Vendar je brez podpore javnosti upravljanje volka težje, če ne celo neuspešno. Zato je treba izdelati izobraževalni program, ki mora zajeti celotno javnost, predvsem pa lokalne prebivalce, rejce drobnice, lovce, nevladne organizacije in druge interesne skupine. S tem programom mora javnost pridobiti informacije o volku in vseh velikih zvereh ter o njihovi vlogi v ekosistemu.

6.3.2 Informiranje

Poleg izobraževanja je eden bistvenih elementov sodelovanja z javnostjo stalno informiranje o izvedenih dejavnostih pri trajnostnem upravljanju volka. Pri tem je treba poseči po vseh mogočih oblikah uporabe medijev (tiskovne konference, članki v časopisih, oddaje po radiu in televiziji idr.). Z nenehnim seznanjanjem javnosti z biologijo volka in izvedenimi dejavnostmi preprečimo oziroma omejimo oblikovanje nekaterih predsodkov oziroma nepravilnih razlag posameznih ukrepov pri upravljanju volka.

Na primerih dobre prakse je treba ljudem pokazati, da imajo lahko od volka tudi korist (npr. ekoturizem).

6.4 Znanstvenoraziskovalno delo

O volku v Sloveniji ni bilo narejenih poglobljenih raziskav, v katerih bi se preučevala njegova biologija. Zato je treba za njegovo uspešno trajnostno upravljanje narediti še vrsto temeljnih in aplikativnih raziskav, v katerih se bo:

- razvilo metode za spremljanje stanja volčje populacije (številčnost, nataliteta, prostorska razširjenost ipd.);
- ugotovilo značilnosti biologije volka v Sloveniji (analiza njegovih habitatnih značilnosti, njegova toleranca do človeka in infrastrukturnih objektov ipd.);
- prepoznalo njegove ključne habitate in koridorje med njimi;
- preučilo dejavnike, ki vplivajo na zmožnost njegovega sobivanja s človekom (odnosi med napadi na drobnico in gostoto rastlinojede divjadi, določitev kar najboljših zaščitnih ukrepov za rejne živali ipd.);
- preučil pomen srnjadi v prehrani volkov;
- preučil vpliv volkov na populacije plenskih vrst

6.5 Čezmejno sodelovanje

Za uspešno ohranjanje slovenskega dela populacije volka je treba tudi nujno okrepiti čezmejno sodelovanje zlasti javnih strokovnih institucij. Poseben pomembno je redno izmenjava podatkov vezanih na populacijo volka in drugih za upravljanje pomembnih podatkov. Pri tem je potrebno upoštevati smernice EU za pripravljanje načrtov za velike zveri na ravni populacij.

7 Akcijski načrt za trajnostno upravljanje volka

Akcijski načrt je izvedbeni del Strategije ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim. Upoštevati mora tudi smernice Akcijskega načrta za ohranitev volka v okviru Bernske konvencije. Prvi predlog je treba izdelati v štiriindvajsetih

mesecih po sprejetju Strategije. Akcijski načrt na podlagi strokovnega predloga sprejme Vlada Republike Slovenije in se izdela za petletno obdobje.

Z akcijskim načrtom se na podlagi cilja in smernic v Strategiji določijo zlasti:

- konkretni ukrepi za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v Sloveniji;
- nosilci izvajanja posameznih ukrepov;
- predvidene finančne posledice izvajanja akcijskega načrta.

Pri izdelavi novega predloga akcijskega načrta (prenehanju veljavnosti po petletnem obdobju) je treba analizirati uspešnost izvedbe prejšnjega akcijskega načrta, prepoznati glavne ovire za izvajanje strategije ter temu primerno določiti obseg in intenzivnost ukrepov.

8 Zagotovitev finančnih sredstev za izvajanje strategije in akcijskega načrta

Finančna sredstva za izvajanje strategije in akcijskega načrta se zagotovijo iz proračuna Republike Slovenije in finančnih sredstev Evropske skupnosti, ki so namenjena za ohranjanje ogroženih živalskih vrst.

9 Sprejem in izvajanje strategije in akcijskega načrta

Strategijo ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim na predlog Ministrstva za okolje sprejme Vlada Republike Slovenije.

Za izvajanje sprejete strategije in akcijskega načrta je odgovorno Ministrstvo za okolje in prostor.

10 Viri

Adamič M., K. Jerina, J. Zafran, A. Marinčič: Izhodišča za oblikovanje strategije ohranitvenega upravljanja s populacijo volka (*Canis lupus*) v Sloveniji, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana 2004

Jonozovič M.: Strokovno izhodišče za vzpostavljanje omrežja NATURA 2000 – VOLK (*Canis lupus* L.), Ljubljana 2003

Strokovno mnenje o odstrelu velikih zveri v letu 2007, Zavod za gozdove Slovenije, december 2006

Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za leto 2008, Zavod za gozdove Slovenije, december 2007

Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2009, Zavod za gozdove Slovenije, januar 2009

Turk N.: Ocena možnosti za širjenje volka v severozahodno Slovenijo, Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta – Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana 2006

OBRAZLOŽITEV

Strategije ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim

Državni zbor RS je z ratifikacijo Sporazuma o pristopu k EU sprejel obveznosti, ki jih nalaga Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7; v nadaljnjem besedilu: *Direktiva o habitatih*), zadnjič spremenjeno z Direktivo Sveta 2006/105/ES z dne 20. novembra 2006 o prilagoditvi direktiv 73/239/EGS, 74/557/EGS in 2002/83/EGS na področju okolja zaradi pristopa Bolgarije in Romunije (UL L št. 363 z dne 20.12.2006, str. 368). V prilogi IV so navedene vrste (med njimi tudi *Canis lupus*), za katere morajo države članice vzpostaviti sistem strogega varstva na njihovem naravnem območju razširjenosti in prepovedati namerno ubijanje teh vrst, vznemirjanje ali uničevanje zanje pomembnih habitatnih struktur itd. (12. člen). Direktiva o habitatih dovoljuje izjeme strogega varstva, če ni druge zadovoljive možnosti in če odstopanje ne škoduje vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacij vrste na njihovem naravnem območju razširjenosti.

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – Zdru-1 in 32/08 – odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZON) v okviru ohranjanja biotske raznovrstnosti določa splošno varstvo vseh prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst in sicer prepoveduje zniževati število rastlin ali živali posameznih populacij, ogrozati njihove habitate ali slabšati njihove življenjske razmere do take mere, da je vrsta ogrožena (14. člen). V primeru, da je vrsta ogrožena, sprejme Vlada RS na podlagi 81. člena ZON-a akt o zavarovanju vrste. ZON predpisuje tudi, da Vlada določi ekološko pomembna območja, ki so med drugim habitatni ogroženih ali mednarodno varovanih vrst in zagotovi njihovo varstvo (32. člen) ter določa ukrepe in mehanizme za varstvo območij, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti..

Volk je po Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04 in 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US in 96/08 in 36/09; v nadaljnjem besedilu: Uredba) v Sloveniji zavarovana vrsta. Vsakršen poseg v naraven razvoj vrste je prepovedan, razen izjem, ki so natančno določene v Uredbi. Za živalske vrste iz priloge 1 in 2 te Uredbe, zlasti za tiste, ki so v predpisu o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam uvrščene v kategorijo prizadetih vrst, lahko Vlada Republike Slovenije sprejme strategijo in akcijski načrt zagotavljanja ugodnega stanja živalske vrste.

*S Strategijo ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim* (v nadaljnjem besedilu: Strategija) želimo ob upoštevanju mednarodnih zavez Republike Slovenije in sprejete Resolucije o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2005 – 2012 (ReNPVO) (Uradni list RS, št. 2/06) zagotoviti pogoje za trajno ohranitev volka v Sloveniji, obstoj populacije volka, ki bo usklajena z okoljem in rabo prostora ter njegovo ponovno širitev v evropski prostor. Zavedati se namreč moramo,

da je obstoj volka v Sloveniji odvisen predvsem od zagotavljanja viabilne Dinarsko – balkanske populacije volka.

Največji vpliv na populacijo volka in njeno številčnost ima človek, saj je dejansko najmočnejši omejitveni dejavnik njene številčnosti in razširjenosti. Človek dojema volka kot tekmeca pri lovu jelenjadi in srnjadi, na območju svoje stalne in občasne prisotnosti je lahko v posameznih primerih omejitveni dejavnik reje domačih živali, predvsem drobnice, v človeku pa je tudi zgodovinsko določen strah pred volkom.

Iz analize ogroženosti ugotavljamo, da so danes v Sloveniji ugodnejši pogoji za ohranitev volka kot pred sto leti. Razlogi so v tem, da je volk zavarovana vrsta, narasel je prostorski delež gozda, s čimer so se izboljšale prehranske in varovalne razmere za volkove, povečala se je številčnost parkljaste divjadi in tako biomasa možnega volčjega plena, spremenil se je vzorec poselitve (vse več ljudi živi v naseljih in mestih), povečala se je raven ozaveščenosti splošne javnosti glede poznavanja naravovarstvene zakonodaje in predpisov ter spremenile so se vrednote in človekova vrednostna merila, saj narašča zavest o pomenu ohranjanja naravnega okolja.

Analiza obstoječih ohranitvenih ukrepov nam kaže, da:

- habitat volka ohranjamo v okviru mreže ekološko pomembnih območij in v okviru mreže območij Natura 2000. Na območjih Natura 2000 so za vzdrževanje ali vzpostavitev habitatov vrste v ugodnem stanju med drugim predpisana pravila ravnanja, ki določajo ohranjanje ali izboljševanje kakovosti habitata živalskih vrst, ohranjanje povezanosti habitatov populacij živalskih vrst, čas izvajanja posegov oz. opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj, izvajanje presoje sprejemljivosti planov, programov, načrtov, prostorskih ali drugih aktov oziroma presojo sprejemljivosti posegov v naravo na volka.
- varstvo osebkov in populacije zagotavljamo z Uredbo, ki določa, da je volka prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, loviti, ujeti ali vznemirjati. Določeno je tudi v katerih primeri so možne izjeme.

Na podlagi Analize so opisani cilji za ohranjanje in trajnostno upravljanje populacije volka, ki se nanašajo na velikost populacije, ki je potrebna za ohranitev vrste (povezava z ostalo dinarsko – balkansko populacijo) in cilji za ohranjenost habitata (prisotnost plenske divjadi, ureditev gozdnih prometnic, preprečitev drobljenja prostora, ter izvajanje ostalih dejavnosti, ki lahko s svojo intenzivnostjo tudi vplivajo na volka).

Cilj Strategije je, da dolgoročno zagotovimo ugodno stanje populacije, ki bo stabilna in usklajena z okoljem ter rabo prostora.

Smernice za doseganje ciljev se nanašajo na zagotavljanje ugodnega stanja volka, ohranjanje njegovega habitata, sodelovanje javnosti, znanstveno raziskovalno delo in čezmejno sodelovanje.

Za ugodno stanje volka se vzpostavlja stalen in sistematičen sistem spremljanja stanja populacije volka, pomembno je spremljanje stanja parkljaste divjadi, oblikovanje primernega odnosa med človekom in volkom kar je zlasti pomembno na

območjih, ki jih volkovi ponovno naseljujejo, poseganje v populacijo pa je možno le v skladu z zakonodajo.

Za ohranjanje habitata volka je še posebej pomembno, da se z dejavnostmi, ki jih izvajamo v gozdarstvu, lovstvu in kmetijstvu prilagajamo potrebam vrste.

Z vključevanjem javnosti v ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v obliki izobraževanja in informiranja bo lažje doseženo sobivanje človeka z volkom.

Pomembna usmeritev je tudi vzbodbujanje znanstveno raziskovalnega dela, ki bo podlaga za kvalitetne odločitve v zvezi z upravljanjem volka v prihodnosti.

Izvedbeni del Strategije je Akcijski načrt ohranjanja volka v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim, ki mora upoštevati tudi smernice Akcijskega načrta za ohranitev volka v okviru Bernske konvencije. Prvi predlog je treba izdelati v štiriindvajsetih mesecih po sprejemu Strategije za petletno obdobje. Sprejme ga Vlada RS. V njem se na podlagi cilja in smernic v Strategiji določijo konkretni ukrepi za ohranjanje in trajnostno upravljanje volka v Sloveniji, nosilci izvajanja posameznih ukrepov in predvidene finančne posledice izvajanja akcijskega načrta.

Strategija vsekakor omogoča trajnostno ohranjanje ugodnega stanja volka in njegovega habitata ter izoblikovanje primernega odnosa človek – volk. Cilje in smernice opredeljuje kot dinamično in trajno nalogo, katere cilj je tudi doseganje sobivanja človeka z volkom.